

Predstavivosť a fantázia

K najvýznamnejším psychologickým pojmom patria pojmy „**predstavivosť**“ a „**fantázia**“. Aj keď sa zdá, že oba tieto psychologické pojmy predstavujú popis toho istého psychologického stavu - nie je to tak.

Pod pojmom predstava rozumieme „**obraz tých predmetov, situácií a osôb, ktoré v danom momente nevnímame alebo, ktoré sme v danej podobe nikdy nevnímali**“ (P. Barát a kol., 2005). Fantázia sa naopak chápe nasledovne: „**je to psychický proces pri ktorom človek vytvára nové v danej podobe ešte nikdy vnímané obrazy**“ (P. Barát a kol., 2005). Pojem fantázia pri tom pochádza z gréckeho slova „Phantasma“, čo v slovenčine znamená zjav, obraz.

Rozdiel medzi predstavou a fantáziou je práve vo vnímaní obrazov, ktoré v danej podobe neexistujú. Pri predstave sú to obrazy, ktoré sme už raz v realite vnímali a teraz ich vnímame v nových situáciách (napr. moja mama na vrchole Mont Everestu), pri fantázií si predstavujem obrazy, ktoré som nikdy v realite nevnímali (napr. okrídlená mačka, trojhlavý drak a pod.)

Predstavy môžeme klasifikovať podľa istých kritérií. Podľa toho, či predstava vzniká úmyselne alebo neúmyselne rozlišujeme

1. **Chcenú predstavivosť** - je to predstava, ktorú človek vedome vytvorí. Je to predstava úmyselná, lebo ju človek chce vnímať. Táto predstava vzniká na základe istých podnetov - hlavne pocitov a vnemov. Nazývame aj „obrazotvornosť“.
2. **Nevedomú predstavivosť** - je to predstava, ktorá vzniká na základe podnetu (pocitu či vnemu), no nie je úmyselná. Produkuje ju naše podvedomie bez toho, aby to človek chcel. (napr. znásilnená žena si predstavu znásilnenia predstavuje vždy, keď prechádza okolo miesta, kde bola znásilnená)

Predstava má niekoľko základných druhov to sú:

1. **Pamäťová predstava** - pri tejto predstave sa predstavujú obrazy, ktoré boli vnímané reálne v minulosti. Je to predstava istého predmetu, či nejakého javu, ktorý bol reálne vnímaný a teraz si naň spomenieme a pripomíname si ho.
2. **Fantazijná predstava** - ide o vytváranie nových predstáv, ktoré neboli reálne v danej podobe vnímané a ani byť vnímané nemôžu. (okrídlený kôň, kôň s ľudským telom a pod.)

3. **Halucijné predstavy** – sú to predstavy, ktoré vnímame práve vtedy, keď je naše telo v psychickej nepohode, strese, chorobe, alebo pri požití halucinotvorných látok (drogy, lieky, alkohol).

Podľa formy prejavu predstavy rozlišujeme nasledovné formy predstáv:

1. **Zraková predstava** – je to predstava, ktorá má podobu istého vizuálneho obrazu. Je to teda predstava, ktorá sa realizuje len na vizuálnej báze.
2. **Sluchová predstava** – je to predstava, ktorá má podobu istého zvuku. Realizuje sa na báze tónov (výška, hĺbka zvuku, znelosť, hlučnosť a pod.)
3. **Tlaková predstava** – je to predstava, ktorá má podobu dotyku. Realizuje sa na báze pocitu tlaku, teda, keď má jedinec pocit, že sa ho niečo dotýka, alebo ho hladí. K tejto predstave sa radí aj predstava chladu, tepla a aj čuchu.
4. **Pohybová predstava** – je to predstava, ktorá v sebe spája prvky všetkých ostatných foriem predstáv. Je to teda tzv. „dokonalá predstava“. (Môže to byť napr. predstava človeka, ktorého vidím a zároveň počujem, resp. ktorého vidím a dotýka sa ma).

Aj fantázia má niekoľko druhov. Rozlišujeme nasledovné typy fantázie:

1. **Rekonštrukčná fantázia** – je to fantázia, ktorá vzniká na základe istého popisu, alebo na základe istého vzorca predstavovania si vecí, či javov. (napr. opisovanie osobností v románe, opis javov v škole a pod.)
2. **Konštrukčná (kreatívna) fantázia** – je to fantázia, pri ktorej sa tvoria nové obrazy niečoho budúceho. Je to fantázia, ktorá prináša pre spoločnosť istú novú hodnotu (napr. inžinier naprojektuje nový most, laborant vytvorí vzorec nového lieku a pod.)
3. **Zámerná fantázia** – je to fantázia, ktorá nebola vytvorená nami, ale niekým iným, aj napriek tomu si ju viem predstaviť. (Je to napríklad technický výkres mosta – na základe nakresleného si ho viem predstaviť)
4. **Spontánna fantázia** – je to fantázia, ktorá sa vytvorí spontánne na základe istého podnetu (pocitu či vnemu). S týmto typom fantázie sa spája aj pojem tzv. vtieravej fantázie, pri ktorej sa predstavy doslova vtierajú do vedomia jedinca.

Halucinácie - „sú to centrálné vzбудené obrazy, ktoré pôsobia dojmom skutočnosti“. (P. Barát a kol., 2005). Halucinácie sú také intenzívne, že vyvolávajú dojem reálneho obrazu a to aj bez vyvolania podnetom. Niektorí psychológovia halucináciu považujú za reálny vnem, lebo vykazuje všetky jeho znaky. Halucinácie vznikajú pri psychických poruchách (chorobách), alebo pri požití istých drog či liekov.

Halucinácie môžeme rozlíšiť podľa zmyslovej oblasti v ktorej sa vyskytujú na

1. **Sluchové halucinácie** - sú to isté zvuky
2. **Zrakové (vizuálne) halucinácie** - sú to isté obrazy
3. **Čuchové halucinácie** - sú to isté vône

Zriedka sa halucinácie prejavujú len v jednej zmyslovej oblasti. Väčšinou sa jedná o komplexné halucinácie, ktoré vznikajú kombináciou pôsobenia v zmyslových oblastiach (napr. koláč vidím a cítim jeho vôňu).

Zopakujte si:

1. Definujte pojem „predstava“
2. Definujte pojem „fantázia“
3. Aký je rozdiel medzi predstavou a fantáziou?
4. Aké druhy predstavy poznáte?
5. Aké typy fantázie poznáme?
6. Čo sú to halucinácie?
7. Aké typy halucinácií poznáme?

Použitá literatúra:

- P. Barát a kol., Občianska náuka - náuka o spoločnosti, Enigma, Nitra, 2005, ISBN 80-85471
M. Košč, Základy psychológie, SPN, Bratislava, 1994, ISBN 80-08-02409-7